

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

PHÙNG THANH HẢO

NGHĨA TÌNH THÁI ĐÁNH GIÁ CỦA CÂU
TRONG CÁC VĂN BẢN TRUYỆN VÀ KÍ
GIẢNG DẠY Ở TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG

LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

Thái Nguyên - 2015

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

PHÙNG THANH HẢO

**NGHĨA TÌNH THÁI ĐÁNH GIÁ CỦA CÂU
TRONG CÁC VĂN BẢN TRUYỆN VÀ KÍ
GIẢNG DẠY Ở TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG**

Chuyên ngành: Ngôn ngữ Việt Nam

Mã số: 60.22.01.02

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

Người hướng dẫn khoa học: TS. Nguyễn Thị Nhung

Thái Nguyên - 2015

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan luận văn thạc sĩ: *Nghĩa tình thái đánh giá của câu trong các văn bản truyện, kí giảng dạy ở trường trung học phổ thông* là kết quả nghiên cứu của riêng tôi, không sao chép của ai. Các số liệu, kết quả nêu trong luận văn là trung thực và chưa được công bố trong các công trình khác. Nếu sai, tôi xin chịu hoàn toàn trách nhiệm.

Tác giả luận văn

Phùng Thanh Hảo

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin bày tỏ sự kính trọng và lòng biết ơn sâu sắc nhất tới TS. Nguyễn Thị Nhung, cô đã tận tình hướng dẫn, chỉ bảo tôi trong suốt quá trình nghiên cứu để hoàn thành luận văn này.

Tôi xin chân thành cảm ơn Ban giám hiệu, các thầy cô giáo khoa Ngữ văn, Khoa Sau Đại học - Trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên cùng các thầy giáo ở Viện Ngôn ngữ học, Viện Từ điển học và Bách khoa thư Việt Nam, trường Đại học Sư phạm Hà Nội đã tận tình giảng dạy và giúp đỡ tôi hoàn thành khóa học.

Cuối cùng xin gửi lời cảm ơn sâu sắc tới gia đình, bạn bè đồng nghiệp đã động viên khích lệ tôi để hoàn thành luận văn.

Thái Nguyên, tháng 6 năm 2015

Tác giả luận văn

Phùng Thanh Hảo

MỤC LỤC

Lời cam đoan	i
Lời cảm ơn	ii
Mục lục	iii
Danh mục từ viết tắt	iv
Danh mục các bảng	v
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề	2
3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu	5
4. Đối tượng và phạm vi khảo sát của đề tài	5
5. Phương pháp nghiên cứu	6
6. Đóng góp của luận văn	6
7. Cấu trúc của luận văn	7
Chương 1: CƠ SỞ LÝ THUYẾT VÀ THỰC TIỄN	8
1.1. Sơ lược về câu xét trên hai bình diện cấu trúc và ngữ nghĩa	8
1.1.1. Khái niệm câu và thuật ngữ câu	8
1.1.2. Sơ lược về câu xét trên bình diện cấu trúc	10
1.1.3. Sơ lược về câu xét trên bình diện ngữ nghĩa	13
1.2. Sơ lược về từ, tổ hợp từ, cặp từ, từ loại	24
1.2.1. Từ	24
1.2.2. Tổ hợp từ	24
1.2.3. Cặp từ, cặp tổ hợp từ	25
1.2.4. Từ loại	25
1.3. Sơ lược về truyện và kí	26
1.3.1. Khái niệm truyện và kí	26
1.3.2. Nhân vật văn học	27
1.3.3. Chủ đề trong truyện và kí	27

1.4. Đôi nét về việc dạy học truyện và kí, dạy học nghĩa của câu và giảng dạy văn hoá cho học sinh ở trường trung học phổ thông.	28
1.4.1. Tình hình dạy học truyện và kí ở trường phổ thông.....	28
1.4.2. Đôi nét về việc dạy học nghĩa của câu ở trường phổ thông	31
1.4.3. Sơ lược về việc dạy học văn hoá cho học sinh ở trường phổ thông.....	33
1.5. Tiểu kết	35
Chương 2: CÁC PHƯƠNG TIỆN, CÁC SẮC THÁI NGHĨA TÌNH THÁI ĐÁNH GIÁ CỦA CÂU TRONG NHỮNG VĂN BẢN TRUYỆN VÀ KÍ GIẢNG DẠY Ở TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG.....	36
2.1. Các phương tiện biểu thị nghĩa tình thái đánh giá của câu trong các văn bản truyện và kí giảng dạy ở trường trung học phổ thông	36
2.1.1. Các phương tiện biểu thị tình thái đánh giá xét theo vị trí trong câu.....	36
2.1.2. Các phương tiện biểu thị nghĩa tình thái đánh giá xét theo cấu tạo và từ loại.....	40
2.2. Các sắc thái nghĩa tình thái đánh giá của câu trong các văn bản truyện và kí.....	47
2.2.1. Kết quả khảo sát	47
2.2.2. Nhóm sắc thái đánh giá về lượng	48
2.2.3. Nhóm sắc thái đánh giá về chất.....	55
2.3. Tiểu kết	62
Chương 3: VẬN DỤNG NGHĨA TÌNH THÁI ĐÁNH GIÁ VÀO VIỆC DẠY HỌC NGŨ VĂN Ở TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG	64
3.1. Vận dụng nghĩa tình thái đánh giá trong các văn bản truyện và kí vào việc dạy học Văn học ở trường trung học phổ thông	64
3.2. Vận dụng nghĩa tình thái đánh giá trong các văn bản truyện và kí vào việc dạy học tiếng Việt	71
3.2.1. Đối với việc dạy lí thuyết nghĩa của câu	72
3.2.2. Đối với việc dạy luyện tập nghĩa của câu.....	72

3.3. Vận dụng nghĩa tình thái đánh giá trong các văn bản truyện và kí vào việc giáo dục văn hóa cho học sinh trung học phổ thông.....	76
3.4. Tiêu kết	85
KẾT LUẬN	87
TÀI LIỆU THAM KHẢO	90

DANH MỤC TỪ VIẾT TẮT

- C-V: Chủ ngữ - vị ngữ
NTT: Nghĩa tình thái
NTTKQ: Nghĩa tình thái khách quan
NTTCQ: Nghĩa tình thái chủ quan
NTTNT: Nghĩa tình thái nhận thức
NTTĐG: Nghĩa tình thái đánh giá
NTTCX: Nghĩa tình thái cảm xúc
NTTĐL: Nghĩa tình thái đạo lí
NTTTĐ: Nghĩa tình thái thái độ
THPT: Trung học phổ thông

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 2.1. Các phương tiện biểu thị nghĩa tình thái đánh giá xét theo vị trí trong câu	36
Bảng 2.2. Phân loại các phương tiện biểu thị nghĩa tình thái đánh giá xét theo cấu tạo và từ loại.....	40
Bảng 2.3. Các sắc thái nghĩa tình thái đánh giá	47

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1.1. Về các thành phần cơ bản trong nghĩa tường minh của câu, bên cạnh nghĩa miêu tả, còn có thành phần thể hiện quan hệ của điều được nói tới trong câu với hiện thực khách quan, quan hệ của người nói với điều được nói tới trong câu và với người nghe. Thành phần này được gọi là nghĩa tình thái (NTT) của câu.

Trong những năm gần đây, NTT nổi lên như một trong những trọng tâm nghiên cứu của ngôn ngữ học. Có thể nói, sự quan tâm đến tình thái là một tất yếu trong quá trình phát triển của ngôn ngữ học. Bởi lẽ nếu không quan tâm NTT, thì chúng ta sẽ không thể hiểu được bản chất của ngôn ngữ, với tư cách là công cụ con người dùng để phản ánh thế giới trong hoạt động nhận thức và tương tác xã hội. Không có một nội dung giao tiếp nào có thể tách rời khỏi những nhân tố như mục đích, nhu cầu, thái độ, sự đánh giá... của người nói đối với điều được nói ra xét trong quan hệ với hiện thực, với đối tượng giao tiếp và các nhân tố khác của ngữ cảnh giao tiếp. Bally đã rất đúng khi cho rằng NTT là linh hồn của phát ngôn. Tuy nhiên, NTT là một khái niệm vô cùng phức tạp. Nhiều nhà nghiên cứu phải thừa nhận rằng khó có thể tìm thấy hai tác giả có quan niệm hoàn toàn thống nhất với nhau về NTT trong ngôn ngữ. NTT đã và đang được chú ý và ngày càng được giới ngôn ngữ học nghiên cứu chuyên sâu, tiếp cận theo nhiều hướng, nhiều phương diện khác nhau: *nghĩa tình thái của từ, nghĩa tình thái của câu, vị từ tình thái...* Nghĩa tình thái đánh giá (NTTĐG) là một phương diện của NTT trong câu đến nay chưa được công trình nào tìm hiểu một cách chuyên sâu. Đây là bộ phận biểu thị thái độ, sự đánh giá của người nói đối với sự thể được nói tới trong câu. Tìm hiểu loại NTT này sẽ giúp ta nắm được rõ hơn nghĩa của câu, mục đích sử dụng câu, từ đó hiểu hơn toàn bộ ngôn bản.

1.2. Qua thực tế giảng dạy, chúng tôi nhận thấy:

- Giáo dục phổ thông nước ta đang thực hiện bước chuyển từ chương trình giáo dục tiếp cận nội dung sang tiếp cận năng lực của người học. Dự thảo